

A tulajdonnevek jelentésszerkezetének kognitív szemantikai vizsgálata a prototipikusság felől*

Vizsgálatom a tulajdonnevek jelentésszerkezetének kognitív szemantikai leírásához kíván hozzájárulni. A tulajdonnevek kapcsán gyakran felmerülő referenciális jelentés fogalma helyett a típus- és példányjelentés fogalmát alapul véve javaslok funkcionális szemléletű megközelítést a különféle tulajdonnévtípusok elemzéséhez. Az elméleti megállapítások ismertetése során három tulajdonnévi kategória áttekintésével szemléltetem a nevek prototipikusságát és a használat módjának konvencionálisát, illetve az egyes típusokat konkrét példákkal összefüggésben is tárgyalom. Elsőként egy prototipikusnak számító személynév hagyományos megszólítási formáinak vizsgálatán keresztül mutatom be a példányjelentés és a típusjelentés alapvető kapcsolatát, majd a szintén prototipikus *Tisza* folyónév népdalokban való sajátos alkalmazása kapcsán a típusjelentés metonimikus, illetve metaforikus kiterjesztésére hozok példát. Végül pedig Facebook-kommentekben megjelenő hardcore techno zenék címeit egy saját kutatás keretében elemzem – ezekben az esetekben a tulajdonnevek ún. morfológikus olvashatósága a szerkezetek összetett jelentésére világít rá. Az elemzett példák láthatóvá teszik, hogy a tulajdonnevek komplex jelentésmátrixszal rendelkeznek, amelynek feltárásához adekvát keretet jelent a kognitív szemantika.

Kulcsszavak: kognitív szemantika, tulajdonnév, példányjelentés, típusjelentés, referenciális jelentés, személynév, folyónév, cím, mátrixmondat, hardcore szubkultúra, nyelvi remix

1. Bevezetés

Írásomban tulajdonnevek jelentésszerkezetét vizsgálom kognitív szemantikai keretben, néhány konkrét tulajdonnév elemzésén keresztül. Célom rávilágítani arra, hogy a tulajdonnevekhez gyakran társított referenciális jelentés fogalma önmagában nem elégséges a tulajdonnevek használatának teljeskörű értelmezéséhez; helyette olyan, komplexebb jelentésszerkezeteket érdemes feltételezni, amelyek leírásához a funkcionális kognitív nyelvelmélet keretében a típus- és a példányjelentés fogalma jelenti a kiindulópontot. A típus- és példányjelentés szerepének magyarázatával összefüggésben a tulajdonnevek prototipikussága ad további szempontot a szemantikai szerkezet leírásához. Ezt a szempontot figyelembe véve a névtani munkák megállapításaira alapozva mutatom be a prototipikus tulajdonneveket, valamint azok jellemzőit, azonban sem a prototípus fogalmának általános értelmezésére, sem a nyelvi kategóriaként meghatározott tulajdonnév kapcsán megállapítható generikus, illetőleg prototipikus jelentés megadására nem vállalkozom a jelen munkában.

A tulajdonnévi sajátos jelentésszerkezet szemléltetéséhez három különböző tulajdonnévi csoportot mutatok be konkrét példákon keresztül: egy prototipikus tulajdonnév konvencionális használatát, egy szintén prototipikus tulajdonnév nem szokványos kontextusban való megjelenését és egy nem prototipikus tulajdonnévtípus specifikus alkalmazását. Az eltérő típusok áttekintésével láthatóvá válik, hogy a tulajdonnevek prototipikussága és a használatra vonatkozó konvencionális hogyan befolyásolhatja a szemantikai hálózatok kiépülését és működését.

* Köszönetet szeretnék mondani Kugler Nórának és Simon Gábornak a cikk elkészülésében nyújtott segítségükért, valamint anonim lektoraimnak, akik a kézirat korábbi változatát hasznos megjegyzésekkel látták el.

Ebből a szempontból kiemelten kezelem az utolsóként vizsgált csoportot, amely a magyar hardcore techno szubkultúra képviselőinek a Facebookon közzétett megnyilatkozásaiba ágyazott hardcore techno számok címeit foglalja magába. Ezek részletesebb elemzéséhez egy kutatói korpuszt (HC) állítottam össze. Ebből adódóan a jelen munka céljai között szerepel az is, hogy az itt bemutatott kisebb hatókörű vizsgálat hozzájáruljon a korpuszon végzett további elemzések elméleti és módszertani megalapozásához, illetve a hardcore szubkultúra jellegzetes kommunikációs stratégiáinak feltárásához a nyelvi remix működésének értelmezésével.

A következőkben ismertetem a kutatás elméleti háttérét, majd konkrét példákon keresztül bemutatom a vázolt szemantikai modell alapvetéseit, illetve megfogalmazom a vizsgálat főbb következtetéseit.

2. Problémafelvetés és elméleti háttér

Alapvető problémaként tematizálódik a szakirodalomban a tulajdonnevek meghatározása: annak ellenére, hogy minden emberi nyelvben találkozhatunk tulajdonnevekkel, az ebbe a kategóriába sorolható elemek pontos körülhatárolása nem egyértelmű (Reszegi 2009: 10). Megállapítható, hogy a tulajdonnevek alapvetően dolgokat, illetve dologszerűként konceptualizált entitásokat neveznek meg, vagyis főnevekként kategorizálhatjuk őket, az azonban kérdéses, hogy e kategórián belül hogyan határolhatók el a köznevektől. Amennyiben a tulajdonneveket és a közneveket szigorúan elválasztható, merev határokkal rendelkező kategóriákként kívánjuk meghatározni, azzal azt is feltételezzük, hogy az egyes elemek csupán akkor sorolhatók be a két kategória valamelyikébe, ha az adott kategóriát meghatározó valamennyi tulajdonság jellemző rájuk. Így azonban számos elem besorolása problematikusá válik (vö. Taylor 1989: 21–38). Érdemes tehát a köznevek és a tulajdonnevek éles elkülönítése helyett egy skálán, kontinuumként elképzelni a két főnévi kategóriát, és az egyes kategóriákon belül prototipikus, illetve kevésbé prototipikus elemekkel számolni. A prototípuselvű kategorizáción alapuló megközelítések – például a funkcionális kognitív nyelvészet – felfogása szerint a megismerés folyamán a tapasztalatból absztrakció és sematizáció útján hozunk létre kategóriákat, amelyek prototipikus képviselői rendelkeznek az adott kategóriára leginkább jellemző tulajdonságokkal, míg a kevésbé prototipikus kategóriatagok más kategória vagy kategóriák bizonyos sajátosságaival is rendelkeznek. Ebben a keretben magyarázhatók többek között a köznévi eredetű tulajdonneveket érintő nyelvbotlások is (pl. a *Nagy* vezetéknév helyett a *Kiss*, a *Széles* helyett a *Keskeny*, a *Huszár* helyett a *Katona* vagy a *Lovas* (Reszegi 2009: 12)), hiszen a tulajdonnevek és a köznevek a főnevek kategóriáján belül azáltal állnak kapcsolatban egymással, hogy osztoznak egymással bizonyos jegyeken – kapcsolatuk így képez kontinuumot a jelentéseik között. A főnevek kategóriáján belül ezzel együtt hálózatos szerveződés feltételezhető, és ez a hálózatosság a kategórián belüli további (al)kategóriákra is jellemző, vagyis a tulajdonnevek csoportján belül szintén számolhatunk prototipikus, valamint kevésbé prototipikus, illetve periférikus elemekkel (Reszegi 2009, Slíz 2012a, 2012b).

A tulajdonnevek prototipikusságának értelmezése kapcsán azonban fontos megemlíteni, hogy a kategorizációs folyamatnak a prototípus fogalmával összefüggő értelmezése nem problémátlan a vonatkozó szakirodalomban. Az egymással gyakran szembeállított prototípus-alapú és példányalapú modellek eltérően ragadják meg az absztrakció folyamatát és annak eredményét – bár vannak törekvések a két megközelítés összehangolására is (bővebben lásd Schäfer 2018). A prototípuselvű felfogáshoz kapcsolódóan lényegi kérdés, hogy hogyan határozható meg a prototípus: az adott kategória egy szaliens példányának vagy egy sematikus tulajdonsághalmaznak tekintendő (vö. Taylor 1989, 2012). A tulajdonnevek esetében is felmerül tehát a kérdés, hogy a prototipikus tulajdonnevek jellegzetes tulajdonnévi kategóriákként (mint amilyen pl. a személynevek csoportja) vagy jellemző tulajdonságok összességékként (pl. rövid, egyes számban álló nyelvi egységekként) értelmezhetők. Továbbá ezzel összefüggésben érdemes a szóban forgó kategóriák kialakulását is vizsgálni, tekintetbe véve a mentális reprezentációkkal összefüggő absztrakció mértékét is. Abban az esetben, ha nem feltételezzük,

hogy a tulajdonnevek általános kategóriája erősen sematizáló műveletek eredményeként áll elő, specifikusabb szintekkel szükséges számolni. Az egyes tulajdonnévtípusok differenciálásához ekkor érdemes lehet a példányalapú modellek felől közelíteni, és a nyalábokba rendeződő tulajdonságok alapján körvonalazni az egyes sematikus reprezentációkat (vö. Bybee 2010). A generikus kategória meghatározásához azonban az adott kategóriát leginkább jellemző tulajdonságokat felmutató prototípus lehet kiindulópont (vö. Taylor 1989).

Mivel a jelen munka nem vállalkozik a prototípus általános elméleti modelljének kidolgozására, a tulajdonnevek szemantikai szempontú vizsgálata során a specifikusan a tulajdonnevek prototipikusságára vonatkozó kérdések tárgyalásakor a továbbiakban a szakirodalmi előzményekre támaszkodom. Így prototipikus tulajdonnévnek elsősorban az utóneveket, a családnéveket, illetve a helyneveket tekintem, míg például a címeiket a nem prototipikus tulajdonnevek közé sorolom. Ennek oka, hogy míg az előbbiek jellemzően egyes számban állnak, nem tartalmaznak igei összetevőt és rövidek, addig az utóbbiakban többes számú és igei alakok is előfordulhatnak hosszabb, összetettebb szerkezetekben (Slíz 2012a: 283–84). Fontos megjegyezni emellett, hogy a tulajdonnevek a több szóból felépülő szerkezetek esetében is mint nyelvi egységek funkcionálnak.¹ Az elemzésekben a tulajdonnevek prototipikusságának mértékét ennek megfelelően tehát az egység státusz, a számosság és a rövidség szempontját szem előtt tartva határozom meg.

A tulajdonnevek vizsgálatával kapcsolatban mindezek mellett bizonytalanság mutatkozik a tulajdonnevek szemantikai leírásában is. A problémakört J. Soltész Katalin a következőképpen foglalja össze:

„Hosszú ideig uralkodott a nyelvtudományban és a logikában az a felfogás, hogy a tulajdonnévnek nincs fogalmi tartalma, nem tartalmaz leírást, konnotációt, csak denotációt, önkényes, pusztán a hangalakjával utal a leírt dologra stb., röviden: nincs jelentése” (1979: 22).

A formális szemantikában szintén a tulajdonnevek referenciális jelentésére irányul a figyelem: a tulajdonnevek ebben a megközelítésben egyedi entitásokra referáló specifikus kifejezéseként értelmezhetők (Frawley 1992: 69, Cruse 2000: 316). A referenciális jelentés fogalma azonban számos esetben nem elegendő a tulajdonnevek komplex leírásához – így például az (1) példában látható, a HC korpuszban szereplő tulajdonnevek (számcímek) használata sem magyarázható pusztán az egyedi entitásokra való referálás felől.

- (1a) C04² i never worry, i always say [link³] [Don't Worry Be Terror⁴]
 (1b) C02 and when [link⁵] [The Terror Begins]
 (1c) C02 then [link⁶] [We won't stop]
 (1d) C04 because we are [link⁷] [always hardcore]
 (1e) C04 and we are [link⁸] [Unstoppable]

¹ A nyelvi egység a kognitív nyelvészet felfogása szerint olyan egység, „amely belső morfológiai, szintaktikai és szemantikai tagoltságától függetlenül a beszélő számára egészként kezelhető, mintegy előre csomagolt egységként, amelynek a belső feldolgozása nem szükséges mondatba vagy szövegbe helyezéséhez, megértéséhez” (Tolcsvai Nagy 2018: 37).

² C rövidítéssel (*commenter*) jelölöm az egyes megnyilatkozókat.

³ <https://youtu.be/anL-03qJZSk>

⁴ A Facebook-felületen előnézetben megjelenő linkek által hivatkozott számcímeket szögletes zárójelek között tüntetem fel.

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=yEIM5745oH8>

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=V9brizwQLYg>

⁷ https://www.youtube.com/watch?v=P__rK9R9PVI

⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=oCsA6CglusA>

Látható, hogy a hardcore közösség tagjai a vizsgált anyagban a megnyilatkozásaikba egy-egy hivatkozás beszúrásával szervesen beágyaznak különböző hardcore techno számcímeket. A megnyilatkozások értelmezéséhez, illetve az ilyen módon létrejövő társalgások elemzéséhez nem elégséges, ha a címeket kizárólag az adott hardcore számot jelölő tulajdonnévként kezeljük. Érdemes ehelyett egy olyan elméleti keret megállapításait alapul venni, amely a tulajdonnévhasználat összetettebb eseteinek pontos leírását is lehetővé teszi.

Ilyen lehet a funkcionális kognitív nyelvelmélet, amelynek felfogása szerint a tulajdonnevek azért alkotnak specifikus csoportot a főnevek kategóriáján belül, mert szemantikai szerkezetükben egyszerre érvényesül egy sematizált, típusként értelmezhető és egy adott, egyedi példányt azonosító jelentés.⁹ A kognitív szemantika értelmezése szerint a fogalmi alapon meghatározható jelentés a konkrét példányok észlelésén, megismerésén alapuló absztrakciós és sematizációs műveletek során alakul egy adott kategória típusává; azonban az egyes szituációkban ez a típus (episztemikusan lehorgonyozva) konkrét példányként valósulhat meg, amely példány visszahat arra a típusra, amelyet képvisel.

A tulajdonnév esetében a lehorgonyzás közvetlenül valósul meg, mivel a tulajdonnév „a) egy specifikus entitást, például egyetlen személyt vagy egyetlen földrajzi helyet jelöl, b) önmagában impliciten mennyiséget jelöl” (Tolcsvai Nagy 2008: 38). Vagyis az absztrahálódó jelentéssel létrejön egy specifikusabb példányjelentés, valamint a megnevezett entitás tulajdonságaiból általánosítva egy sematikusabb típusjelentés. Például a *János* utónév hallatán a HÍMNEMŰ MAGYAR SZEMÉLY típusjelentést hívjuk elő: a János nevű konkrét személyekről mint példányokról való tudásunk alapján, enciklopédikus ismereteinket mozgósítva a fajra (ember), a nemre (férfi) és esetleg a nemzetiségre (magyar) vonatkozó sematikus jelentést társítunk a névhez (Horváth 2017: 76–77). Ez az absztraháló és elaboráló viszony dinamikus rendszerben értelmezhető, hiszen a kategóriákat felépítő jelentések egymással, valamint a konkrét megvalósulásként felfogott példányokkal is folyamatos kölcsönhatásban vannak. Lényeges ugyanakkor, hogy ebben a folyamatban fontos szerepe van a kontextusnak is, hiszen a példányok mindig valamilyen kontextusban és az adott kontextushoz igazodva valósulnak meg, ez pedig visszahat a jelentésre.

A funkcionális kognitív nyelvelmélet szerint a kontextus ugyancsak dinamikus viszonyrendszerként ragadható meg: „egyfelől olyan értelemtartományként, amely a szituációra, a cselekvésre és a témára vonatkozó ismereteket tartalmazza, másfelől olyan viszonyrendszerként, amely a diskurzus résztvevőit, illetve azok fizikai, szociális és mentális világát foglalja magában” (Tátrai 2011: 51). Vagyis a megnyilatkozók aktívan és konstruktívan alakítják a kontextust, előzetes ismereteik alapján egyaránt számolva a használat konvencionális és egyedi eseteivel. A jelentés így egy komplex mátrixban alakul ki, amelyben a prototipikus esetek, illetve a konvencionális helyzetek a periférikusabbakkal, speciálisabbakkal variálódnak egy dinamikus viszonyban. A következőkben ezekre a különféle variációkra hozok példákat, amelyekkel a tulajdonnevek jelentésszerkezetének különböző lehetséges szerveződéseit kívánom bemutatni.

3. A tulajdonnevek jelentésszerkezete

A tulajdonnevek szemantikai vizsgálata során tehát a kontinuumelv, a prototipikalitás, valamint a típus- és a példányjelentés fogalma jelenthet kiindulópontot. A tulajdonnevek jelentésszerkezetének feltárásakor ezért a továbbiakban a prototipikalitás kontinuumára mentén haladva

⁹ Tolcsvai Nagy (2008) a tulajdonnevek szemantikai szerkezetének leírásakor a funkcionális kognitív nyelvészetben általánosan használt *típus* és *megvalósulás* terminusokat alkalmazza. Mivel a megvalósulás a lehorgonyzás folyamatában a fizikai realizációval függ össze (kisebb vagy nagyobb mértékben kidolgozva az adott sémát), a szemantikai reprezentáció kapcsán dolgozatomban az említett terminusok helyett a *példányjelentés* és a *típusjelentés* megnevezéseket használom. Ezzel is azt kívánom jelezni, illetve hangsúlyozni, hogy a jelentésmátrixot az absztrakció különböző szintjein szerveződő hálózatként kezeltem.

szemléltetem, hogy a típus- és a példányjelentés viszonya hogyan alakul a különböző tulajdonnevek különböző kontextusokban való előfordulásainak esetében. A szokványos és a kevésbé megszokott, illetve az egyértelműen specifikus esetek kiválasztásának elsődleges motivációja az volt, hogy ilyen módon szemléltethetővé válhatnak a kognitív szemantika tulajdonnevekkel kapcsolatos (fent említett) elméleti megállapításai. A jelen dolgozat célja ennek megfelelően tehát egy olyan kvalitatív, alapvetően kutatói intuícióra épülő elemzés ismertetése, amely megalapozza a tulajdonnevek korpuszalapú vizsgálatát.

3.1. Prototipikus tulajdonnév konvencionális használata: személynév a megszólításban

Elsőként egy prototipikus tulajdonnév szokásosnak tekinthető használatát vizsgálom. A prototipikus kategóriába olyan személynevek sorolhatók, mint például a *Bartók Béla*, amely rövid, egyes számú alakokból áll, egység státuszát pedig az mutatja, hogy a kifejezést egészen egyszerűen használjuk fel. Ha nem tudjuk, hogy ki volt *Bartók Béla*, akkor is tisztában vagyunk vele, hogy egy férfiről van szó, aki valószínűleg magyar, vagyis a tulajdonnév típusjelentése: HÍMNEMŰ MAGYAR SZEMÉLY. Ha azonban rendelkezünk pontosabb ismeretekkel *Bartók Béláról*, akkor a név halatán a magyar zeneszerző és zongoraművész, a népzene kutatás jelentős alakja juthat eszünkbe, vagyis egy konkrét tulajdonságokkal jellemezhető személyt is társítunk a névhez (vö. példányjelentés).

A szóban forgó név használatára példa lehet a vokatívuszi forma, amely például a levelezés diskurzusában fordulhat elő. Ezt az esetet a személynevek használatának szempontjából konvencionálisnak tekintem, mivel a hivatalos levélforma által megkívánt megszólítás a megszólított személy azonosíthatóságát a teljes névalak megjelenítésével biztosítja, így a nyelvhasználó közösség által kialakított és széles körben elfogadottnak minősülő tulajdonnév-használati normákhoz illeszkedik:

(2) *Tisztelt Bartók Béla!*

A (2) példában a megnyilatkozó egy konkrét személyt szólít meg, azaz a tulajdonnév alkalmazásával a példányra vonatkozó jelentés érvényesül. A megszólításnak azonban szintén tipikus konstrukciós formája az alábbi használat:

(3) *Tisztelt Bartók Béla úr!*

Amikor a megnyilatkozó a (3) példában látható megszólítási formával él, a tulajdonnév után szereplő *úr* általános megszólítás a típusjelentésre irányítja a figyelmet. Típusjelentés nem csupán ilyen esetekben kapcsolódik a névhez, azonban – mivel éppen a típusjelentés egyik jelentéskomponense (HÍMNEMŰ) indokolja az *úr* és a *hölgy* megszólítási lehetőségek közül az előbbi választását – az *úr* kifejezés kiemeli a jelentés használatban betöltött szerepét. Ez a forma ezenkívül rámutat a típusjelentés szociokulturálisan konvencionalizálódott voltára is – magyarázva azokat a tévesztéseket, amikor például idegen nyelven írt levélben a levélíró nem megfelelő megszólítási formát választ, mivel nincs tisztában azzal, hogy az adott kultúrában egy személynév női vagy férfinévként funkcionál (Tolcsvai Nagy 2018: 37).

3.2. Prototipikus tulajdonnév sajátos használata: a *Tisza* folyónév a népdalokban

A személynevek mellett szintén prototipikusnak tekinthető az egyelemű, egyértelműen egység státuszú *Tisza* földrajzi név, pontosabban folyónév is. Ez a tulajdonnév megnevez egy adott folyót, többek között azokon a hagyományos előfordulásain keresztül, amelyek az ismeretterjesztő szövegek leírásaiban jelennek meg.

Emellett a *Tisza* tipikusan a magyarországi nagy folyóvizet jelenti, amely visszatérő elemként szerepel a magyar népdalokban – ezért a következőkben a Bartók-rend¹⁰ online népdalgyűjteményéből választott néhány előfordulását tekintem át. A gyűjtemény darabjait Bartók Béla és társai gyűjtötték 1875 és 1943 között, az egyes darabokat pedig Bartók Béla rendszerezte zenei szempontok alapján 1936 és 1940 között, a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából. A kiadás csak az 1990-es évek elején indulhatott meg az Akadémiai Kiadó gondozásában, de a kilencötletesre tervezett munkából eddig csupán két kötet jelent meg. Mindazonáltal elkészült egy online változat, amely tartalmazza a teljes, zeneileg és szövegesen lejegyzett adatállományt a rosszul olvasható támlapok digitálisan átirított kottaképével és virtuális jelzetszámmal ellátva az eredetileg rendszerszám nélküli támlapokat. Az oldalon lehetőség nyílik adott lemmák keresésére a dalszövegek szövegkezdeteiben, így például a *Tisza* kifejezést tartalmazó dalok is listázhatók. A (4) és az (5) részletekben ebből a listából hozok néhány olyan példát, amelyek hozzásegíthetnek a népdal mint diskurzustípus jellegzetességei és a tulajdonnév jelentésszerkezete közötti kapcsolat megértéséhez.

- (4a) Tisza partján lakom
- (4b) Kapum előtt megyen el a Tisza
- (4c) Tisza partján van a házam

Ezek a példák azért érdemelnek figyelmet, mert bennük a tér-, idő- és személyjelölés közvetlen, jelen idejű diskurzusra utal, így a tulajdonnév használatának egy tipikus esetét is mintázhatnák: a *lakom*, *megyen*, *van* igealakok a megnyilatkozás jelen idejéhez, a *kapum* és *házam* birtokos személyjeles alakok pedig az egyes szám első személyű megnyilatkozóhoz horgonyozzák le a megnyilatkozást, ezzel is implikálva a diskurzus közvetlen interakciós jellegét. Ezek alapján feltehető, hogy az adott szövegkezdetekben a *Tisza* példányjelentése érvényesül, azaz a referenciális jelenet a konkrét, földrajzi értelemben vett folyóhoz kötődik. Azonban a népdalokat olyan diskurzustípusként értelmezhetjük, amelyek a líraiság kontinuumán elhelyezkedve – a kanonikus szépirodalmi szövegek és a populáris dalszövegek mellett – összetett diskurzusszerkezettel rendelkeznek, azaz a népdalok elhangzásakor a közvetlen diskurzussal párhuzamosan egy fikcionális aposztrófikus diskurzus is megkonstruálódik. Ez utóbbi leírásakor fontos szempont, hogy

„az aposztrófikus létrejövő fiktív közös figyelmi jelenet tere és ideje prototipikusan egybeesik az annak keretében konstruálódó referenciális jelenet terével és idejével, vagyis a nyelvileg hozzáférhetővé tett események, történések ott és akkor zajlanak, ahol és amikor a fiktív közös figyelmi jelenet létrejön, és általában azok szereplésével, akik a fiktív közös figyelmi jelenetnek is résztvevői” (Tátrai 2009: 12).

Ezt a fikciós keretet tekintetbe véve válik értelmezhetővé az a sajátosság, hogy a (4) részletek esetében a referenciális jelenetben ugyan a *Tisza* szerepel, a szóban forgó népdalokat mégis Kászonimpéren, Klézsén és Naszályon, vagyis a folyótól igen nagy távolságra fekvő romániai, illetve dunántúli településeken gyűjtötték. A dalok egyes szám első személyben megnyilatkozó szereplője tehát nem ténylegesen viszonyítja helyzetét a folyó adott földrajzi helyéhez: a dalok egy fikciós konstruáló művelet eredményeként foghatók fel. Ez a művelet azonban a népdalok esetében a *Tisza* tulajdonnévnek nemcsak a példányjelentését, hanem a típusjelentést is juttatja hozzá – pontosabban a típus meghatározó eleme metonimikus kiterjesztés által az általános FOLYÓVÍZ típusjelentéssel összefüggésben válik értelmezhetővé.

¹⁰ <http://systems.zti.hu/br/hu>

- (5) Sej mi dolog az, hogy a Tisza befagyott?
 Mi dolog ez, hogy az én rózsám elhagyott?
 Szokása a Tiszának a befagyás.
 Sej, a legénynek a szerető-elhagyás.
 (B 729a)

Az (5) részletben látható, hogy – ahogyan arra Baranyiné Kóczy Judit (2018a, 2018b) is rávilágít – a magyar népdalokban a szerelmi kontextus konceptualizációi AZ ÉRZELEM FOLYÓVÍZ kulturális (fogalmi) metaforára vezethetők vissza.¹¹ A metafora forrástartománya ez esetben a BEFAGYOTT FOLYÓVÍZ, céltartománya pedig a MŰLŐ SZERELEM, amelynek következtében a szerelmi kapcsolat megszakad, a szeretőt elhagyják. A *Tisza* tehát nem pusztán (és nem is elsősorban) az adott példányra vonatkozik, illetve nem pusztán a fikcionális tér kijelölésére szolgál, hanem típusként, a FOLYÓVÍZ fogalmán keresztül a szerelmi kapcsolat társas, érzelmi és morális dilemmáinak, nehézségeinek konceptualizálásához járul hozzá. Ez azért lehetséges, mert az említett folyónév egy olyan típust jelenít meg, amelynek FOLYÓVÍZ jelentéskomponense metonímia révén általánosan kiterjeszthető típusjelentéssé válhat. Ebben az esetben megfigyelhetők a jelentés absztrahálódásának különböző szintjei is: ahogyan 1) a példányjelentés egy adott, földrajzilag behatárolható entitást jellemez, majd 2) az annak jellemzőin alapuló NAGYMÉRETŰ MAGYAR FOLYÓ típusjelentés¹² sematizálódik, amelyből metonimikus kiterjesztéssel eljutunk 3) a FOLYÓVÍZ általános típusjelentéshez.

A népdalok mindezeket figyelembe véve egy olyan speciális kontextust képeznek, amelyben a tulajdonnév metonimikus típusjelentése összetett metaforikus jelentésszerkezetbe épül be – vagyis az atipikus kontextus a tulajdonnév típusjelentésének érvényesülését támogatja.

3.3. Nem prototipikus tulajdonnév sajátos használata: hardcore számcímek Facebook-kommentekben

A hardcore számcímek mint tulajdonnevek vizsgálata előtt szükségesnek látszik röviden, elsősorban a nyelvi jellemzőkre fókuszálva bemutatni a hardcore techno szubkultúrát, majd felvázolni az elemzés alapjául szolgáló kutatói korpusz főbb sajátosságait. Ezt követően térünk rá a konkrét példák elemzésére.

A hardcore techno egy viszonylag hosszú múltra visszatekintő elektronikus zenei irányzat, amely az idők folyamán a számtalan alstílus kialakulásának következtében erőteljesen heterogénné vált. Általános műfaji vonás azonban, hogy elsősorban a zenei hangzáson van a hangsúly, azaz a számok nem szövegközpontúak. Ebből következik, hogy az ilyen típusú zenék esetében a nyelvi jellemzők elsősorban a számok címeiben vizsgálhatók – a címeknek tehát kitüntetett szerepük van, és ez a kitüntetett szerep adott esetben nem csupán a tulajdonnévi funkcióval függ össze.

A magyar hardcore közösség tagjai ezt a címekben rejlő nyelvi potenciált használják ki, amikor egyedi módon alkalmazzák a hardcore számok címeit egyfajta nyelvi remixtevé-

¹¹ Ez a művelet párhuzamként fogható fel, amelyet azonban a metaforikus konstruálás forrás- és céltartományai közötti analógiás leképezés alapoz meg.

¹² A példányjelentés és a típusjelentés közötti átmenetet képező jelentések tipikus előfordulása figyelhető meg például egy olyan szituációban, amikor egy szokatlan helyen megjelenő nagyobb víztöcse látványára valaki a *Mi ez a Balaton itt?* kérdéssel reagál. Ekkor a *Balaton* tulajdonnév jelentése a Dunántúlon fekvő tóra vonatkozó kifejezés jelentéséhez képest általánosabb, azonban például a *tó* jelentéséhez képest specifikusabb, részletezőbb módon – aránylag nagy víztömegként – jellemzi a szóban forgó víztöcsét. A jelentéskonstruálás köznevesülésként értelmezhető hasonló folyamatai ezáltal rámutatnak arra, hogy a köznevek és tulajdonnevek típusjelentéseiken keresztül kapcsolódva hálózatot alkotnak, és kategóriáik között átjárhatóság tételezhető fel a jelentéseknek köszönhetően.

kenység során: megnyilatkozásaikba különféle módokon szervesen beágyazzák a számcímeket. Ezeknek a sajátos nyelvi megoldásoknak három fő típusát különítettem el egymástól aszerint, hogy az eredeti számcím formai és szemantikai szempontból milyen mértékben integrálódik a megnyilatkozás egészébe.

A skála egyik végpontján a cím eredeti formáját a leginkább megőrző, részleges jelentéskapcsolatokat kialakító megoldások helyezkednek el. A megnyilatkozók ebben az esetben egy magyar nyelvű megnyilatkozásrészt hoznak létre, amelyet egy angol nyelvű számcímmel kombinálnak úgy, hogy a számcím a számra mutató hivatkozásként épül be a szövegbe. Ezen a kategórián belül a magyar nyelvű rész tulajdonképpen fordításaként értelmezhető címbeágyazás, variációs ismétlés látható a (6a)-ban, a (6c)-ben, a (6d)-ben és a (6f)-ben, a magyar nyelvű megnyilatkozást kibővítő, arra reflektáló angol cím a (6e)-ben, valamint a magyar nyelvű megnyilatkozást folytatólagosan kiegészítő angol cím az (6b)-ben.

(6a)	C02	36 óra után.. 6:50-kor reggel.. részegen.. magasan.. [link ¹³] [Drunk and High]
(6b)	C04	és akkor már te vagy a: [link ¹⁴] [The last one (Don't fuck with Andy The Core)]
(6c)	C02	így igaz.. [link ¹⁵] [That's true that's right]
(6d)	C02	aztán egész nap küzdök a túlélésért.. [link ¹⁶] [Looking To Survive HQ]
(6e)	C04	nem sok sikerrel: [link ¹⁷] [Zombie]
(6f)	C02	de végül úgymint feltámadunk! [link ¹⁸] [Resurrection]

Az idézett társalgásrészlet utolsó példája átvezet az integritási skálán köztes helyet elfoglaló csoporthoz, vagyis azokhoz az esetekhez, amikor a számcím eredeti alakjában angol nyelvű megnyilatkozásba ágyazódik be (lásd (7) példasor). Ez a szintaktikailag és szemantikailag szorosan integrálódó forma számít a leggyakoribbnak a korpuszban szereplő megnyilatkozások között, vizsgálatomban így erre a típusra koncentrálok.

(7a)	C02	This game is our [link ¹⁹] [Artwork]
(7b)	C04	we could say, that this game is [link ²⁰] [The Ultimate Project]
(7c)	C02	and this game is [link ²¹] [Epic]

A skála másik végén a teljes formai és alapvető jelentésbeli átalakuláson áteső címek szerepelnek, amelyek az előadó nevével együtt, valamilyen idegen nyelvről történő sajátos magyar fordításként jelennek meg. A fordítások ekkor alapvetően a Google Fordító segítségével létrehozott pontatlan, hibás (gépi) fordítások, amelyeket a megnyilatkozók tovább torzítanak a humoros hatás érdekében.

(8a)	C02	Pusztító Hajlamok - Ez a Te pillanatod [link ²²]
[Destructive Tendencies - This is your moment]
(8b)	C04	Bandi a mag-szájöblítő [link ²³] [Andy The Core - Mouth Washer]

¹³ <https://www.youtube.com/watch?v=ojZYPpz5rBs>

¹⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=faVNgCCBCLA>

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=xL6X5M8uWzc>

¹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=3UeiGundM4w>

¹⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=9GUHNOw2FEc>

¹⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=GsKE7IsT1nQ>

¹⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=qmeJgQQi5hs>

²⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=M5PpJQGpgjY>

²¹ <https://www.youtube.com/watch?v=czmMXOv82d8>

²² <https://www.youtube.com/watch?v=q0g7fGKk94I>

²³ <https://youtu.be/eDf6kUp3MbY>

- (8c) C02 Bandi a mag találkozik a melódiással - Magas meghatározása a sebességnek [link²⁴] [Andy The Core meets The Melodyst - High Definition Of Speed (DGP012)]

A hardcore techno számcímeket tartalmazó megnyilatkozásokból felépülő korpuszhoz (HC) a Facebook felületéről gyűjtöttem anyagokat: a korpusz a hazai hardcore techno szcéna által 2018 januárja és júliusa között szervezett zenei rendezvények online létrehozott eseményeihez kapcsolódó megnyilatkozásokat foglal magába. Az adott időszak adott eseményei közül azokat választottam ki, amelyek esetében a nyelvi remix legalább három posztban egyszer vagy egy poszton belül legalább öt egymást követő kommentben feltűnt. A kiválasztott események kapcsán csak azon kommenteket gyűjtöttem ki, amelyekben a számcímek egy nyelvi megnyilatkozásba hivatkozásként ágyazva, annak szerves részeként jelentek meg. (Tehát a csupán hivatkozásokat tartalmazó vagy ezeket egy rövid kommentárral kiegészítő kommentek nem kerültek be a korpuszba.) A gyűjtéskor törekedtem az eredeti forma megtartására, így a kommentek a megnyilatkozásokban szereplő hivatkozásokkal együtt kerültek a korpuszba, a számcímeket és az előadókat pedig külön jelöltem minden hivatkozás mellett. Ezt követően egy tisztán nyelvi anyagokat tartalmazó szövegtörzset is összeállítottam; ebben csak szövegesen illesztettem be a megnyilatkozásokba azokat a számcímeket, amelyekre a hivatkozások mutattak, kiemelve a kommunikációs szándék egy mozzanatát. Az így létrejött HC korpusz jelenleg több mint 3000 szövegszóból áll.

A korpuszban szereplő hardcore számcímek – szemben az előző két alpontban idézett példákkal – nem tekinthetők prototipikus tulajdonneveknek,²⁵ illetve nem tekinthető konvencionálisnak az a használati mód sem, ahogyan a hardcore közösség tagjai a megnyilatkozásaikba ágyazzák őket. Ezek a címek általában több elemből állnak, többes számú és igei alakokat is tartalmaznak, valamint egység státuszuk is kérdésessé válhat a vizsgált kontextusokban. Alapvetően a többelemű címeket is tekinthetnénk nyelvi egységnek, hiszen egyes elemeik közé általában nem ékelődnek be más elemek, emellett a toldalékolás szempontjából is egységként viselkednek, azaz egésszerűen toldalékolódnak. Ugyanakkor Tolcsvai Nagy (1996) a posztmodernre jellemző névadási műveletekkel létrehozott tulajdonnevek vizsgálata során rámutatott arra, hogy bizonyos tulajdonnevek morfológikusan olvastatják magukat, azaz hangsúlyos belső szerkezetük miatt egység státuszuk ellenére is részekre bonthatók (és bontandók) a feldolgozás során – így azonban részlegesen elveszítik tulajdonnévi jellegüket. A hardcore számcímekre is ilyen, az ún. morfológikus olvashatóságot támogató belső szerkezet jellemző, sőt éppen ez teszi lehetővé, hogy a hardcore közösség tagjai speciális nyelvi remixeket hozzanak létre.

Mindezt figyelembe véve a nyelvi remix jelenségének leírásához érdemes a számcímek jelentésszerkezetét a típus- és a példányjelentés alakulása felől is megvizsgálni. Egy számcím példányjelentésén keresztül jelöli az adott zeneszámot magát; a példányjelentés előtérbe kerülése szokványos tehát olyankor, amikor a cím elsődleges funkciója az, hogy például egy zenekritikai írásban lehetővé tegye az adott zenei alkotás azonosítását az olvasók számára. Típusként pedig a hardcore techno számok címei hardcore techno zeneszámokat reprezentálnak, így a megnyilatkozók a típus mentén válogathatnak a számcímek közül a nyelvi remixet tartalmazó megnyilatkozásaik létrehozásához – vagyis csupán a hardcore típusú számok válnak potenciálisan választhatóvá a nyelvi konstruálásakor.

A nyelvi remixek létrehozása emellett abban az értelemben is komplex művelet, hogy a megnyilatkozásokba ágyazott címek esetében – a fentiekkel összhangban – az egység stá-

²⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=sb61qX-3miw>

²⁵ A tulajdonnévi kategórián belül a számcímek kevésbé prototipikus volta nem jelenti azt, hogy egy számcím önmagában ne lehetne prototipikus, hiszen a prototípuselv a rendszer minden szintjén érvényesül: a (szám)címek kategóriáján belül ismét lehetnek prototipikus és periférikus példányok is (Slíz 2012b: 400).

tusz és az elemekre bonthatóság egyaránt megfigyelhető. A különböző címek eltérő szerkezettel rendelkeznek, és a változatosság hatással van a beágyazódásra, illetve annak módjára, jellegére is. A mintázatok pontos feltárása későbbi vizsgálatok tárgyát képezi; jelenleg csupán a variabilitás tényére szeretnék rámutatni, valamint a jelenség alapvető működési mechanizmusát szeretném illusztrálni a szemantikai oldal előtérbe helyezésével. Ennek megfelelően a következőkben a főnévi és az igei alaptaggal rendelkező címek csoportjaiból mutatok be néhány esetet.

Elsőként a korábban már említett (7) példásor megnyilatkozásait érdemes részletesebben megvizsgálni:

- (7a) C02 This game is our [link²⁶] [Artwork]
 (7b) C04 we could say, that this game is [link²⁷] [The Ultimate Project]
 (7c) C02 and this game is [link²⁸] [Epic]

Láthatjuk, hogy a (7a) és a (7c) megnyilatkozásokban egyelemű címek szerepelnek, vagyis az egység státusz ezekben az esetekben egyértelmű és hangsúlyos. A (7b)-ben megjelenő cím, a *The Ultimate Project* több elemből áll, a főnévi alaptag bővített szerkezetben szerepel, ugyanakkor az egyelemű címeivel azonos módon ágyazódik be a megnyilatkozásba. A mátrixmondat szintaktikai szerkezete mindhárom esetben hasonló: az említett megnyilatkozások mindegyike azonosító szerkezetnek tekinthető. A mátrixmondatok tartalmazzák az azonosítandó elemet (*game*), a számcímek (*Artwork*, *The Ultimate Project*, *Epic*) pedig a különböző minőségekként való azonosítást fejezik ki.

Ezzel szemben az igei, illetve igenévi alaptagú címek másként ágyazódnak be a megnyilatkozásokba – ahogyan ez a következő példásorban is megfigyelhető:

- (9a) C02 I'd rather [link²⁹] [Put It To Music]
 (9b) C03 I'd rather [link³⁰] [Fuck The Titties]
 (9c) C02 This game is getting [link³¹] [Messed up]

A (9) esetében azt láthatjuk, hogy a címek több elemből álló szerkezete nemcsak egységként dolgozódik fel, hanem a komponensekre bontás is megtörténik. Ez teszi lehetővé a (9a)-ban és (9b)-ben látható szerkezet lehorgonyzását úgy, hogy a *would* modális segédige a *put*, illetve a *fuck* főigével egészül ki (mint a magmondatot kiépítő szerkezet). A (9c)-ben szereplő cím befejezett melléknévi igenevének *messed up* alakja a mátrixmondat igei szerkezetébe épül be, és azzal közösen hoz létre egy komplex egységet. A főnévi alaptaggal szemben tehát – amelynek egység státusza nagyobb mértékben érvényesül, és ezáltal az egész szerkezet önálló csomópontként kapcsolódik be a viszonyhálózatba – az igét tartalmazó címek esetében a szerkezetiség meghatározóbb. Ezek a szerkezetek szorosabban integrálódnak a mátrixmondat más elemeivel, így esetükben a morfológikus olvashatóság kerül előtérbe. Ebből következik, hogy a számcímek kapcsán olyan szerkezeti jelentéseket is feltételezhetünk, amelyek a szerkezet egyes komponenseihez tartozó típusokat tekintetbe véve érthetőek meg. Az igei, illetve a főnévi komponenstípus alaptagként meghatározza mind a szerkezetet, mind a beágyazódás módját, azaz a számcímeket nemcsak a típusjelentés és a példányjelentés viszonyában szükségessé értelmezni, hanem komponenseikre bontva, komplexebb jelentésszerkezetekként is.

²⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=qmeJgQQi5hs>

²⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=M5PpJQGpgjY>

²⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=czmMXOv82d8>

²⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=gfMoyzTJqsY>

³⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=ERMSj6K71G8>

³¹ <https://www.youtube.com/watch?v=7seCc2p3fsA>

3.4. Komplex szemantikai hálózatok

Az eddigiekben elemzett három tulajdonnévi kategória a különböző kontextusokban eltérő jelentéstípusokat hívott elő. Közös tulajdonságuk, hogy egyik kategória esetében sem lehetett pusztán egyféle jelentéstípussal számolni – a hagyományosan referenciálisként értelmezett jelentés feltételezése tehát nem elégséges a tulajdonnevekkel végezhető nyelvi konstruáló műveletek értelmezéséhez. A tulajdonnévi jelentést ehelyett egy olyan komplex jelentésmátrixként érdemes megragadni, amelyben a különböző absztrakciós szintek egymással, illetve a kontextussal kölcsönhatásban, dinamikus hálózatként működnek.

Az elsőként tárgyalt tulajdonnévi példa (*Bartók Béla*) személynévként prototipikusnak tekinthető; a megszólítás szokványos esetei emellett láthatóvá tették, hogy a tulajdonnév értelmezésében mind a példányjelentés, mind a típusjelentés fontos szerepet kaphat. Egy adott név konkrét megvalósulásainak jelentéseiből sematizációs, illetve absztrakciós folyamatok révén típusok alakulhatnak ki, azaz ha például egy nevet tapasztalataink, megfigyeléseink szerint férfiak viselnek, akkor a szóban forgó nyelvi egységet tipikusan férfinévként fogjuk azonosítani. Ez fordítva is igaz: a névadás során a fiúk nevét a férfinevekként kategorizált nevek közül választják ki. A típusok és a példányok közötti viszony tehát dinamikus, kétirányú kapcsolat, az így kiépülő hálózat pedig nyitott, vagyis további elemekkel bővíthet. Nem csupán a típusok és példányok változásával, hanem abban az értelemben is, hogy egy-egy szerkezet – például a *Tisztelt Bartók Béla úr!* megszólítás – esetében a személynév típusjelentésén keresztül, annak egyik jelentéskomponensét szalienssé téve az új nyelvi elemek is a hálózat integráns részévé válhatnak.

A *Tisza* folyónév példáját vizsgálva megállapíthatóvá vált, hogy a népdalok a fikciós diszkurzív keret kiépítésével olyan speciális kontextust teremtenek, amely a példányjelentésnél sematikusabb típusjelentést helyez előtérbe. Ennek egy meghatározó jelentéskomponenséből metonimikus kiterjesztéssel általános típusjelentés jön létre (FOLYÓVÍZ), amely a hálózat komplexitását növelve a (6)-hoz hasonló metaforikus jelentésszerkezetek kialakulásához nyithat utat.

A Facebook-kommentekbe beágyazott hardcore számcímek sem használatuk, sem tulajdonnévi kategóriájuk szempontjából nem tekinthetők tipikusnak. A címek a nyelvi remikként értelmezett megnyilatkozásokban morfológikus olvashatóságuk következtében szintén összetett jelentésmátrixot hoznak létre: a többkomponensű szerkezetek jelentései növelik a hálózat komplexitását, valamint további elemeket integrálnak a mátrixmondatokból, hálózatba szervezve ilyen módon a megnyilatkozások egészét.

Mindezek alapján általánosságban elmondható tehát, hogy a tulajdonnevek jelentésszerkezete olyan komplex viszonyrendszerként írható le, amely az integrálódó elemek közötti összefüggések, kölcsönhatások révén dinamikus hálózatba szerveződik. Ez a szerveződés az adott nyelvi egységek használatával, illetve a megvalósulások kontextusával összefüggésben is változhat. A prototipikus tulajdonnevek hagyományos használatakor elsősorban a példányjelentés kerül előtérbe, míg a típusjelentés a konstrukciók részeként megjelenő, más elemekkel kombinálódó címek esetében érvényesül erőteljesebben. A szokatlan kontextusok, a tulajdonnevek speciális használatai döntően a típusjelentést hívják elő, amely további konstruáló műveletekkel (pl. a metonímia, a metafora vagy a nyelvi remix révén) összetett jelentésszerkezetek kiépüléséhez vezethet.

4. Összegzés

Elemzésem célja az volt, hogy a tulajdonnevek jelentésszerkezetével kapcsolatos szakirodalomban domináns megközelítéseket alapul véve, valamint saját gyűjtésű példák rövid elemzésével kísérletet tegyek a tulajdonnevek szemantikai sajátosságairól kialakult kép árnyalására. A funkcionális kognitív szemantikai keretben végzett kutatás során a típusjelentés és a példányjelentés fogalmaiból indultam ki. A kvalitatív vizsgálat során a tulajdonnevek három különböző típusához

kapcsolódó példák elemzésén keresztül igyekeztem feltárni az adott nyelvi egységek komplex jelentéshálózatait. Rávilágítottam arra, hogy a tulajdonnevek prototipikussága és használati módjuk konvencionalitás hatással van a használat során képződő jelentés alakulására: minél kevésbé prototipikus tulajdonnevekről van szó, illetve minél inkább specifikus kontextusban jelennek meg a szóban forgó egységek, annál nagyobb lehet az absztrakt típusjelentés szerepe a jelentéskonstruálásban.

A hardcore techno számcímek a vizsgált nyelvi remixekben különösen összetetten értelmezhetők: a tulajdonnevekre általában jellemző egység státusz mellett morfológikus olvashatóságuk révén változatosan integrálódhatnak a különböző megnyilatkozásokba. A nyelvi remixtevékenységben szerepet játszó számcímek további, szisztematikusabb, korpuszalapú vizsgálata hozzájárulhat az elméleti belátások szélesítéséhez és pontosításához.

Források

Pávai István – Richter Pál (szerk.) 2007. *Bartók-rend*. <http://systems.zti.hu/br/hu> (Utolsó elérés: 2019. júl. 31.)

Hivatkozott szakirodalom

- Baranyiné Kóczy Judit 2018a. Kulturális metaforák és sémák a magyar népdalok folyó-reprezentációiban. 1. rész. *Magyar Nyelv* 114(2): 156–168.
- Baranyiné Kóczy Judit 2018b. Kulturális metaforák és sémák a magyar népdalok folyó-reprezentációiban. 2. rész. *Magyar Nyelv* 114(3): 320–329.
- Bybee, Joan 2010. *Language, Usage and Cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cruse, Alan D. 2000. *Meaning in language. An introduction to semantics and pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
- Frawley, William 1992. *Linguistic semantics*. Hillsdale NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publisher.
- Horváth Péter 2017. A tulajdonnevek metaforikus kiterjesztésének két módja. *Ösvények* 2017: 76–79.
- Reszegi Katalin 2009. A tulajdonnevek mentális reprezentációjáról. *Névtani Értesítő* 31: 7–16.
- Schäfer, Roland 2018. Abstractions and exemplars. The measure noun phrase alternation in German. *Cognitive Linguistics* 29(4): 729–771.
- Slíz Mariann 2012a. Tulajdonnév és kategorizáció. 1. rész. *Magyar Nyelv* 108(3): 282–291.
- Slíz Mariann 2012b. Tulajdonnév és kategorizáció. 2. rész. *Magyar Nyelv* 108(4): 400–410.
- J. Soltész Katalin 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Tátrai Szilárd 2011. *Bevezetés a pragmatikába*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Tátrai Szilárd 2018. Hárman egy ladikban. Kontextualizáció, perspektíválás és személyjelölés a dal-szövegekben. *Magyar Nyelvőr* 142(3): 310–327.
- Taylor, John R. 1989. *Linguistic categorization. Prototypes in Linguistic Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Taylor, John R. 2012. *The mental corpus. How language is represented in the mind*. Oxford: Oxford University Press.
- Tolcsvai Nagy Gábor 1996. A tulajdonnév jelentéséről egy névcsoport kapcsán. *Magyar Nyelvőr* 120(3): 319–325.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2008. A tulajdonnév jelentése. In Bölskei Andrea – N. Császi Ildikó (szerk.): *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszéke. 30–41.

K. MOLNÁR EMESE
Eötvös Loránd Tudományegyetem
emesekmolnar@gmail.com